

kę Anielę Febronią za Jana Wielopolskiego kancl. W. K. przekazała w posagu Wyżgródek. Po jej bezpotomnem zejściu, odziedziczyła tę majątność, rodzona siostra Helena Zahorowska. Wojciech Czacki Chorąży wołyński, pojąwszy za żonę Katarzynę Zahorowską, córkę Stefana kaszt. wołyńs., stał się właścicielem Wyżgródka 1694 r.; czwarta atoli część z kilką wsiami, należąc poczęła prawem kupna 1721 r. do Józ. Potockiego Strażnika K. Resztę miasta z przyległościami, dokupił 1746r. Fran. Salezy Potocki Krajczy K. od Stef. Czackiego Łowczego wołyńs., roku zaś 1758 sprzedał tenże Potocki, naówczas Wda kijowski, cały majątek wyżgrodzki Wojciechowi Rzyszczewskiemu Łowczemu wołyńskiemu. ⁽¹⁾—Miasteczko przy granicy Galicyi leżące, ma kościół murowany i szczątki dawnego zamku; 1794 r. należało do Adama Rzyszczewskiego kaszt. lubaczewskiego.

Białozórka, należała pierwotnie do korony, Zygmunt III darował ją ks. Zbaraskim, po których dostała się ks. Wiśniowieckim, następnie do Ogińskich i Brzostowskich.—Stan. August przychylając się do prośby Adama Brzostowskiego kaszt. połock. i Genowefy z Ogińskich małżonków, wyraża w przywileju pod d. 27 maja 1766 r: ażeby miasteczko ich dziedziczne, miało większe zapomożenie i pożytek, ustanawiamy jarmarki: na ś. Genowefę 3 stycznia, na kwietnią niedzielę ruską, na ś. Józefata i na ś. Michała rusk., targi zaś w niedzielę.—Tenże król, w przejeździe do Kamieńca

(1) *Podług udzielonych objaśnień genealogicznych, przez Leona hr. Rzyszczewskiego. T. L.*

1781 r., nocował tu 8 listopada, przybywszy ze wsi Domanie konno.—Mała tamieścina ma pałac nakształt klasztoru obmurowany, ogród kanałami przerzynany i piękny kościół.

Wołoczyska nad Zbruczą i wielkim stawem. Dziedzic Fryderyk Moszyński Referendarz L., otrzymał od Stan. Augusta przywilej pod d. 15 stycznia 1775 r., zaprowadzający jarmark w wigilią ś. Trójcy podług kal rzyms., przez sześć tygodni trwać mający.—Autor opisu Galicyi 1786 r., błędnie zamieszczając miasteczko to pod panowaniem Austryi, wyraża: iż należy do hr. Moszyńskiego Sekretarza W. L.; największego teraz w Galicyi kapitalisty.—Rzeka bowiem Zbrucz, którą rząd austryacki po zaborze kraju 1772 r. zwać kazał *Podhorcem*, stanowi poczęła granicę między Wtmem Wołyńskiem i Podolskiem a królestwem Galicyi.

Bazalia nad Słuczą, otrzymała nazwę od założyciela swego Bazylego ks. Ostrońskiego Wdy kijows. około 1570 r. Ostatni posiadacz ordynacyi ostrońskiej: Janusz ks. Sanguszko Marsz. N. L., uczyniwszy tak zwaną tranzakcją kolbuszowską 1753 r., darował Bazalią ze 13 wsiami Ign. Sapieże Wojew. mścisławs., pod warunkiem dostarczania 33 ludzi konnych w każdej gwałtownej potrzebie, ku obronie kraju.—Mała, nie nie znacząca miejscina, należy do ks. Sapiehów.

Krasilów nad Słuczą. Waleczny Jarmoliński rotmistrz milicyi ks. Ostrońskiego, napadłszy 1573 r. na stojących w koszu, t. j. obozujących Tatarów, do szczeru ich wyciął.—Ign. Sapieha Wda mścisławski, otrzymał Krasilów z 18 wsiami sposobem darowizny 1753 r.

od Janusza Sanguszki ostatniego ordynata ostrogskiego, z zastrzeżeniem dostawiania na potrzebę kraju 33 konnych ludzi. Dziedzic Xawery ks. Sapieha wojewodzie mściślawski, wyjednał u króla przywilej 1776 r. zaprowadzający dwutygodniowe jarmarki: na 5 marca, 8 czerwca, 15 paździer. i 3 grudnia, trzydniowe zaś: na 2 stycznia, 3 lutego, 5 kwiet. 4 maja i 9 września, wszystkie podług kal. ruskiego.

Konstantynów Stary nad Słuczą. Założycielem miasta około 1525 r. był Konstantyn ks. Ostrogski Wda trocki, Het. L., mąż z dzieł bohaterskich głośny. Władysław IV potwierdza 1637 r. używanie prawa magdeb. na wzór Sandomierza i z takimiż swobodami; utrzymuje w swej mocy istniejące jarmarki i skład towarów z Litwy na Podole, Wołoszczyznę i do Turcyi, jakoteż z tamtych krajów do Litwy prowadzonych.— Rozkrzewiony arianizm na Wołyniu, miał tu licznych swoich zwolenników. W czasie powstania Chmielnickiego 1648 r., uderza 26 lipca Samuel Osiński w 8000 wojska, na 60000 Kozactwa i chłopstwa pod dowództwem Krzywonosy. Długo wątpliwym był wypadek boju; pokonany nakoniec nieprzyjaciół, uchodzi. Wkrótce potem, zgromadza się powtórnie liczna zgraja pod miastem; Jeremiasz Wiśniowiecki Wda ruski przy szczupłych siłach, obawiając się zdrady mieszkańców, wychodzi z Konstantynowa, a z nim możniejsi żydzi. Wpadłszy hajdamacy, rozpoczynają od rabunku domów i świątyń, poczem mordują katolików, arianów i 3000 pozostałych żydów.— Po rozszafowaniu dóbr ordynacyi ostrogskiej 1753 r. przez Janusza Sanguszkę, otrzymali klucz tutejszy, składający się z miasta i 36 wsi: Au-

gust Czartoryski Wda ruski i Stan. Lubomirski Strażnik W.K. Ciż dziedzice, na mocy przywileju król. 1766 r., zaprowadzili dwutygodniowe jarmarki: na d. 4 lipca, 14 paździer. i na środopocie ruskie.— Stan. August w powrocie z Kaniowa 1787 r., przybył tu 24 maja, jadąc z Sieniawy 4 mile konno; posiliwszy się śniadaniem, w dalszą udał się podróż. Miasto na żyznej płaszczynie, dość jest obszerne, lecz że po większej części z drzewa zabudowane, częstemi pożarami bywało niszczone; żydzi znaczny handel prowadzą. Warowny niegdyś zamek, przypierający do rzeki, szczątki tylko murów i wałów przedstawia. Oprócz klasz. Kapucynów, znajduje się obszerny koś. z klasz. Dominikanów, fundowany i hojnie 1613 r. uposażony przez Janusza ks. Ostrogskiego kaszt. krak. Właścicielem miasta z przyległościami był około 1794 r. Seweryn Rzewuski het. P. K., mający za żonę Konstancją Lubomirską.

Ostropol nad Słuczą, smutnej doznał przygody, w czasie powstania na Ukrainie 1648r.; Stan. Lanckoroński kaszt. halicki na czele garstki wyćwiczonego żołnierza, stoczywszy na błoniach tutejszych utarczkę z liczną wprawdzie, ale źle uzbrojoną zgrają chłopstwa, zmusza dowódcę Maxyma Krzywonosy do szukania ocalenia w mieście. Po zdobyciu wałów, pierzchają przeciwni powstańcy, mnóstwo z nich znajduje śmierć w rzece, poddaje się słabo obwarowany zamek, a miasto stało się łupem zwycięzców.

Lubar nad Słuczą, założony został przez Lubartę, syna Gedymina W. ks. L., który panował na Wołyniu między 1340 a 83 r. Pierwotnie, a nawet i przez długi czas przeciąg, miejsce to zwane było *Lubartów*.